

Nos

Oposicións

INTERVENCIÓN SOCIOCOMUNITARIA

TEMA 32. A educación infantil no pensamento dos primeiros pedagogos: Comenio, Rousseau, Pestalozzi. Correntes pedagóxicas de influencia máis recentes: Fröebel, irmás Agazzi, Decroly, Montessori. Visión actual das súas aportacións.

www.nosoposicions.com

www.espazonos.com

| ÍNDICE DE CONTIDOS

- 0. **Introdución**
- 1. **A Educación Infantil no pensamento dos primeiros pedagogos: Comenio, Rousseau, Pestalozzi.**
- 2. **Correntes pedagóxicas de influencia máis recentes: Fröebel, irmás Agazzi, Decroly, Montessori. Visión actual das súas achegas.**
 - 2.1. **A Escola Nova.**
 - 2.2. **Visión actual das súas achegas: máis autores, correntes, referentes pedagóxicos actuais.**
 - 2.3. **Implicacións na educación infantil actual:**
- 3. **Conclusión**
- 4. **Lexislación básica de referencia**
- 5. **Bibliografía e webgrafía**

| 0. INTRODUCCIÓN

- Educación e servizos sociais en Galicia.
- A Educación Infantil 0-3 no sistema educativo español.
- O currículo do Ciclo Superior de Educación Infantil

<i>Correspondencia do tema con módulos e ciclos da familia profesional</i>
--

Ciclo superior de Educación infantil

Módulo de Didáctica da Educación infantil

- Competencia da persoa co título de Técnico Superior en Educación Infantil: "diseñar, implementar e avaliar proxectos e programas educativos de atención á infancia no 1º ciclo de Educación Infantil no ámbito non formal, de acordo coa proposta pedagóxica elaborada por unha mestra ou mestre coa especialidade de Educación Infantil ou título de grao equivalente e en toda a etapa no ámbito non formal, xerando entornos seguros e en colaboración cos outros profesionais e familias."

1. A EDUCACIÓN INFANTIL NO PENSAMENTO DOS PRIMEIROS PEDAGOGOS: COMENIO, ROUSSEAU, PESTALOZZI.

A educación infantil foi obxecto de reflexións profundas por parte de algúns dos primeiros pedagogos que marcaron a historia do pensamento pedagóxico. Comenius, Rousseau e Pestalozzi, con enfoques e contextos distintos, puxeron de manifesto a importancia da educación na primeira infancia como unha etapa clave para o desenvolvemento humano. A través das súas obras, propuxeron modelos educativos que buscaban mellorar a formación e o benestar dos nenos desde os primeiros anos de vida.

Xan Amós Komensky (Comenio), humanista e pedagogo do século XVII, foi un dos primeiros en entender a educación como unha ciencia sistemática. A súa obra máis importante, *Didáctica Magna*, propón un modelo educativo que se basea na aprendizaxe gradual e na utilización dos sentidos como ferramenta fundamental no proceso educativo. Comenius defendeu a importancia da educación temperá e foi o primeiro en falar dunha *escola materna*, concebida como un espazo no que os nenos de 4 a 6 anos adquiren habilidades básicas a través do xogos, exercicios de observación e aprendizaxe sensorial. Esta escola sería semipública e parte do fogar familiar, conducida por "señoras honestas", e tiña como obxectivo preparar aos nenos para a escolarización formal posterior. A súa teoría pedagóxica tamén incluía a creación dunha escola única e gratuíta para todos, independentemente da clase social ou do sexo, defendendo a coeducación e o ensino na lingua materna. Como pioneiro na defensa dunha educación universal e inclusiva, Comenius tamén introduciu a idea de ensinar "todo a todos", onde calquera campo do saber podía ser transmitido aos nenos de maneira que respectase os seus ritmos e capacidades.

A súa obra *Orbis Pictus* (1658), o primeiro libro ilustrado para nenos, reflectía a súa crenza na importancia da ilustración na aprendizaxe. Este libro contiña imaxes acompañadas de textos en latín e na lingua materna, facilitando a comprensión de conceptos a través da imaxe e o texto, e foi un precedente importante na educación infantil.

Jean-Jacques Rousseau, filósofo e pedagogo do século XVIII, fixo unha reflexión revolucionaria sobre a educación da infancia na súa obra *Emilio* (1762). Rousseau propuxo unha nova visión sobre a natureza humana, defendendo que os nenos nacen como "buenos salvaxes" e que é a sociedade a que os corrompe. Así, a súa proposta educativa baseábase na idea de que a educación debía respectar o desenvolvemento natural do neno, sen forzar a súa entrada prematura en conceptos e aprendizaxes que non correspondían á súa etapa. Rousseau destacou a importancia de unha *educación natural*, que debe ser libre de imposicións, centrada en permitir que os nenos aprendan a través das súas propias experiencias e interaccións co mundo ao seu redor. Segundo Rousseau, a infancia debía ser unha etapa de exploración, na que os nenos aprendesen sen a presión das normas sociais ou as expectativas adultas.

Un dos puntos clave da súa obra foi a idea de que a educación infantil debe ser "negativa", isto é, debe limitarse a permitir que o neno se desenvolva libremente, sen instrucións que o condicionen, como ensinar virtudes ou moralidade. Neste sentido, Rousseau confiaba na capacidade do neno para descubrir as súas propias verdadeiras habilidades e valores, sen a influencia externa de institucións ou figuras autoritarias. Para el, a *educación da natureza* era fundamental, polo que recomendaba que os nenos crecesen ao aire libre, afastados da civilización, e que os mestres ou preceptores non interfirisen demasiado no proceso de aprendizaxe.

Johann Heinrich Pestalozzi, pedagogo suízo-alemán do século XVIII, continuou as ideas de Rousseau, pero aplicándoas de forma máis práctica e sistemática. Pestalozzi tamén subliñou a importancia de que a educación se basease nos principios da natureza e o desenvolvemento do neno, pero foi máis específico nos métodos. El cría que a aprendizaxe debía ser gradual e intuitiva, pasando *do concreto ao abstracto, do simple ao complexo*, e que debía respectar sempre as etapas do desenvolvemento infantil. A súa proposta educativa tiña como obxectivo integrar o desenvolvemento físico, intelectual e moral do neno, promovendo unha educación integral que axudase a formar persoas autónomas e responsables.

Pestalozzi levaba á práctica as súas teorías a través de diferentes proxectos educativos. Un dos máis significativos foi a creación dunha granxa-escola en *Neuhof*, onde educaba a orfos e nenos desfavorecidos, proporcionándolles non só formación académica, senón tamén traballo práctico. Ademais, foi responsable de crear escolas de formación para mestres e estableceu un modelo de ensino baseado na observación directa e no traballo cos sentidos. A súa crenza na importancia de ensinar de maneira natural e intuitiva, respectando os ritmos dos nenos, quedou reflectida nas súas obras como *O Libro das Nais* ou *ABC da intuición*.

En resumen, estes tres pedagogos foron fundamentais para a creación dunha concepción moderna da educación infantil. Comenius introduciu a idea dunha educación universal e baseada na observación dos sentidos, Rousseau propuxo unha educación que respectase a liberdade e a natureza do neno, e Pestalozzi aplicou métodos prácticos para garantir que a educación infantil fose integral, gradual e respectuosa co desenvolvemento humano. A súa influencia perdura na educación infantil contemporánea, onde a importancia do respecto polo desenvolvemento do neno e a aprendizaxe activa seguen sendo claves.

2. CORRENTES PEDAGÓXICAS DE INFLUENCIA MÁIS RECENTES: FRÖEBEL, IRMÁS AGAZZI, DECROLY, MONTESSORI. VISIÓN ACTUAL DAS SÚAS ACHEGAS.

2.1. A Escola Nova.

A Escola Nova é un movemento pedagóxico que xurdiu a finais do século XIX e principios do XX, como resposta á escola tradicional, autoritaria e memorística que predominaba na maioría dos sistemas educativos europeos e norteamericanos. A Escola Nova, tamén coñecida como pedagogía activa ou movemento progresista, defende un modelo de ensino baseado na liberdade, na participación activa do alumnado no proceso de aprendizaxe, e na adaptación á súa idade e intereses. Este movemento está fortemente influenciado polos principios dos autores que veremos a continuación.

Friedrich Fröbel (1782-1852)

- ✧ **Creador do concepto de Kindergarten (Xardín de infancia):** En 1840, Fröbel introduce o primeiro espazo educativo chamado *Kindergarten*, un lugar onde os nenos/as aprenden mediante o xogo e a interacción con elementos naturais.
- ✧ **Fröbel Gifts (Dons ou Xoguetes Pedagóxicos):** Coñecidos como *fröbel gifts*, estes materiais educativos están deseñados para fomentar a creatividade, a expresión e a exploración mediante figuras xeométricas (esferas, cubos, cilindros). Divídense en seis grupos e cada un deles proporciona unha experiencia educativa específica.
- ✧ **Actividades e xogo libre:** Para Fröbel, o xogo é unha actividade central na aprendizaxe. No Kindergarten, os nenos/as participan en actividades de construción, tecido, entrelazado e picado, nun ambiente preparado para o desenvolvemento integral.

María Montessori (1870-1952)

- ✓ **Método Montessori:** Montessori deseñou un sistema educativo baseado no respecto polos ritmos e a autonomía de cada crianza. O seu método promove a aprendizaxe a través da exploración sensorial e o descubrimento autónomo, empregando materiais específicos que desenvolven habilidades motoras e cognitivas.
- ✓ **Ambiente preparado e períodos sensibles:** Montessori organiza o espazo educativo en *recunchos de actividade* que permiten ás crianzas realizar tarefas de xeito independente e sen intervención directa dos adultos. Identificou "períodos sensibles" durante os cales os nenos/as están especialmente predispostos a aprender certas habilidades, como a linguaxe e a coordinación motora.
- ✓ **Materiais sensoriais e autoaprendizaxe:** Emprega materiais que favorecen a discriminación visual, táctil e auditiva, coma a *torre rosa* e as letras de lixa, organizados para permitir un descubrimento autónomo.

Rosa e Carolina Agazzi

- **Método baseado na vida cotiá e xogo libre:** As irmás Agazzi crearon un sistema de ensino que promove a aprendizaxe a través da interacción cos elementos da vida diaria. O seu método é sinxelo e orientado a contextos de escaseza, utilizando materiais de refugallo e obxectos comúns.
- **Contraseñas ou contrasinais:** As etiquetas cos nomes dos obxectos e dos nenos/as facilitan a organización da aula, fomentan a autonomía e introducen o recoñecemento das palabras.
- **Cesta de tesouros:** A cesta de tesouros, orientada a crianzas pequenas, promove a exploración sensorial mediante obxectos de diferentes texturas, tamaños e materiais (tapóns, teas, culleres, etc.), favorecendo a motricidade fina e a curiosidade.
- **Enfoque en orde e autonomía:** As irmás Agazzi valoran un ambiente ordenado e sinxelo que permita á crianza traballar de maneira autónoma, especialmente a través de actividades de clasificación, seriación e coidado do contorno.

Célestin Freinet

- ✎ **Método Freinet e imprenta escolar:** Freinet introduce o uso da imprenta escolar, que permite aos nenos/as publicar os seus traballos e compartir ideas, promovendo a comunicación e o traballo en equipo.
- ✎ **Traballo colaborativo e actividades prácticas:** Freinet creu nun ensino centrado na participación activa e no traballo práctico, co fin de que as crianzas adquiren coñecementos útiles mediante experiencias reais.
- ✎ **Aprendizaxe cooperativa e personalizada:** No seu método, cada neno/a contribúe ao grupo a través das súas experiencias e descubertas, axudando a crear un ambiente de cooperación e desenvolvemento social.

Ovide Decroly (1871-1932)

- ✎ **Método Decroly e centros de interese:** Decroly organiza a aprendizaxe arredor de centros de interese que parten das necesidades fundamentais e dos intereses naturais das crianzas (alimentación, protección, socialización, etc.). Este enfoque permite unha aprendizaxe global, adaptada ao desenvolvemento psicomotor e cognitivo.
- ✎ **Enfoque global e funcional:** Partindo da percepción global, Decroly fomenta a comprensión das experiencias a través de fases consecutivas: observación, asociación e expresión.
- ✎ **Xogo como complemento educativo:** Para Decroly, o xogo é importante pero non substitúe o traballo baseado nas necesidades fundamentais, e os materiais empregados son elementos cotiáns como arxila, area e obxectos comúns.

2.2. Visión actual das súas achegas: máis autores, correntes, referentes pedagóxicos actuais.

Ver Pluses metodoloxías

Pedagogía	Psicopedagogía
L. Malaguzzi F. Tonucci e Mar Romera Doman Fpn Lipman Etc.	Anne Freud Howard Gardner Daniel Goleman Etc.

incluír innovación educativa

2.3. Implicacións na educación infantil actual:

Tendo en conta os preceptos metodolóxicos que levaron a cabo estes autores, o currículo actual da Educación Infantil acolle nos seus principios parte dese traballo iniciado polos precursores e a Escola Nova.

Seguindo o **Decreto 150/2022, de 8 de setembro, polo que se establece a ordenación e o currículo da Educación Infantil**, na nosa comunidade son principios de intervención na etapa: a individualización, o xogo, a atención á diversidade (segundo a **orde de 8 de setembro de 2021 pola que se desenvolve o Decreto 229/2011 de 7 de decembro, así como o Decreto 183/2013 de 5 de decembro polo que se crea a Rede Galega de Atención Temprá**), a flexibilización, a globalización, a importancia da colaboración familia-escola (tendo en conta tamén a **Lei 3/2011 de apoio á familia e á convivencia**), a comunidade educativa como axente que intervéñen no proceso de aprendizaxe-ensino, entre outros.

Para o traballo na etapa e sobre todo no 1º ciclo de Educación Infantil é precisa unha selección coidada de recursos buscando a coeducación (tendo como base a **Lei 3/2007 de 22 de marzo de igualdade entre mulleres e homes**), a seguridade, polivalencia, adecuación e funcionalidade dos mesmos pero tamén unha organización espazo-temporal axeitada, atendendo ás necesidades básicas das crianzas e orientando a acción educativa cara aqueles elementos que suscitan motivación no neno e na nena.

O feito de que a crianza sexa o centro do proceso educativo emerxeu da man destes pensadores da Escola Nova do que beben pedagogías de Rudolf Steiner coa Pedagogía Waldorf, as Escolas do Bosque, as Escolas Freinetianas, etc.

A súa importancia é tal que o xogo segue a ser a principal técnica a aplicar cos nenos nenas, ao ambiente lúdico únese a confianza e seguridade, o clima de afecto e de fomento da autonomía na vida cotiá tomado das irmás Agazzi, os centros de interese de Decroly son parte indispensable do tratamento pedagóxico en infantil así como a organización dos recantos e Montessori ocupa un lugar privilexiado no enfoque dos materiais e como abordar a aprendizaxe de contidos abstractos mediante ese tipo de recursos ben organizados e seriados atendendo ás características de cada alumno e alumna.

Hoxe a educación infantil é, en boa medida, o que é grazas a eles e elas.

| 3. CONCLUSIÓN

Educación Infantil

A Educación en si mesma segundo LOMLOE

A pedagogía: o seu valor.

| 4. LEXISLACIÓN BÁSICA DE REFERENCIA

- ⇒ Lei Orgánica 3/2020, do 29 de decembro, pola que se modifica a Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOMLOE).
- ⇒ Lei Orgánica 3/2007, do 22 de marzo, para a igualdade efectiva entre mulleres e homes.
- ⇒ Lei Orgánica 4/2011, de 11 de marzo, complementaria da Lei de Economía Sostible, pola que se modifican as Leis Orgánicas 5/2002, de 19 de xuño, de Cualificacións e da Formación Profesional.
- ⇒ Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia.
- ⇒ Lei 8/2016, do 8 de xullo, pola que se modifica a Lei 13/2008, do 3 de decembro, de servizos sociais de Galicia.
- ⇒ Real Decreto 659/2023, do 18 de xullo, polo que se desenvolve a ordenación do Sistema de Formación Profesional.
- ⇒ Real Decreto 95/2022, do 1 de febreiro, polo que se establece a ordenación e as ensinanzas mínimas da Educación Infantil.
- ⇒ Real Decreto 1594/2011, do 4 de novembro, polo que se establecen as especialidades docentes do Corpo de Mestres que desempeñen as súas funcións en Educación Infantil e Primaria.
- ⇒ Decreto 150/2022, polo que se establece a ordenación e o currículo da educación infantil na Comunidade Autónoma de Galicia.
- ⇒ Decreto 183/2013, do 5 de decembro, polo que se crea a Rede galega de atención temperá.
- ⇒ Decreto 254/2011, do 23 de decembro, polo que se regula o réxime de rexistro, autorización, acreditación e a inspección dos servizos sociais en Galicia.
- ⇒ Decreto 226/2008, do 25 de setembro, polo que se establece o currículo do ciclo formativo de grao superior correspondente ao título de técnico superior en educación infantil modificado polo Decreto 38/2010 de 18 de marzo.
- ⇒ Decreto 329/2005, do 28 de xullo, polo que se regulan os centros de menores e os centros de atención á infancia.
- ⇒ Orde do 8 de setembro de 2021 que desenvolve o Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia.
- ⇒ Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia.
- ⇒ ORDE do 12 de abril de 2024 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2024/25 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia.
- ⇒ Orde do 21 de abril de 2023 pola que se regula a avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado de segundo ciclo de educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.
- ⇒ Orde de 26 de abril de 2024 regula a concesión de axudas para a posta en marcha de casas nido nos núcleos rurais de Galicia durante os anos 2024-2027

5. BIBLIOGRAFÍA E WEBGRAFÍA

Recóllense a continuación algúns libros básicos e interesantes e aplicables ao contido abordado.

Recorda ver a información extra aportada nos Pluses informativos sobre pedagogía e metodoloxía na etapa.

- Aragay X. (2017). *Reimaginando la educación*. Barcelona, España: Paidós Ibérica.
- Carbonell, J. (2015). *Pedagogías del siglo XXI. Alternativas para la innovación educativa*. Barcelona, España: Octaedro.
- Costa, A. (2004) *Historia da educación e da cultura en Galicia*. Vigo, España: Ed. Xerais.
- Fraboni, F. (2005). *La escuela del laboratorio: más allá del proyecto y del currículo*. Madrid, España: Ed. Popular.
- Gallego, J.L. (2009). *Educación Infantil*. Málaga, España: Ed. Aljibe.
- González-Agapito, J. (2003). *La educación infantil: lecturas de un proceso histórico en Europa*. Barcelona, España: Octaedro.
- Ibáñez, C. (1992). *El proyecto de educación infantil y su práctica en el aula (13ª edición)*. Madrid, España: Ed. La Muralla.
- Lezama, de L. (2017). *La escuela del futuro*. Madrid, España: Editorial PPC.
- L'Ecuyer, C. (2013). *Educación en el asombro*. Barcelona, España: Plataforma Editorial.
- Montessori, M. (2016). *Educación para un mundo novo*. Pontevedra, España: Kalandraka.
- Montessori, M. (2009). *Ideas generales sobre el método. Manual práctico*. Madrid, España: CEPE.
- Pérez, G. (2011). *Intervención Sociocomunitaria*. Madrid, España: Editorial UNED.
- Sanchidrian, C. (2010). *Historia y perspectiva actual de la Educación Infantil*. Barcelona, España: Editorial Graó.
- Tonucci, F. (2015). *A cidade dos nenos*. Pontevedra, España: Kalandraka.
- Vizcaíno, I.M y Blasco, A (2013). *Hablemos de educación infantil: orientaciones y recursos (0-6 años)*. Madrid, España: Editorial Wolters Kluwer Educación.
- VV.AA (2001). *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*. Barcelona, España: Graó.

Reseñas biográficas da UNESCO accesibles en::

- Comenio: <http://unesdoc.unesco.org/images/0006/000679/067956so.pdf>
- Rousseau: <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/rousseauus.PDF>
- Pestalozzi: <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/pestalozzis.PDF>
- Froebel: <http://www.ibe.unesco.org/sites/default/files/frobels.PDF>

